

Бібліографічні посилання:

1. Библер В. С. Культура. Диалог культур (Опыт определения) / Вопросы философии. – 1989. – № 6. – С. 30-38.
2. Бондар Т. В. Молодіжна субкультура: сучасні вияви / Т. В. Бондар // Український соціум. – 2003. – № 1 (2). – С. 24–29.
3. Левікова С. І. Молодіжна субкультура: Навчальний посібник. – М.: ФАИР. ПРЕС, 2004.
4. Манхейм К. Діагноз нашого часу. / Пер. з англ. С. В. Карпушин / Манхейм К. Діагноз нашого часу. – М.: Юрист, 1994
5. Сорокін П. А. Людина. Цивілізація. Суспільство [пер. з англ.] / Під заг. ред. А. Ю. Соломонова. – М.: Політвидат, 1992.

ДК 378:008:130.122:316.752

О. Іванова, Н. С. Чернікова

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

РОЛЬ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У ФОРМУВАННІ ЦІННОСТЕЙ МОЛОДІ

Стаття присвячена проблемам формування ціннісних орієнтацій студентської молоді та з'ясування ролі вищих навчальних закладів у цьому процесі.

Ключові слова: духовні цінності, молодь, студенти, університет.

Статья посвящена проблемам формирования ценностных ориентации студенческой молодежи и определению роли высших учебных заведений в этом процессе.

Ключевые слова: духовные ценности, молодежь, студенты, университет.

The article deals with the problems of formation of students value orientations and clarify the role of higher education institutions in this process.

Key words: spiritual values, young people, students, university.

Питання про чинники впливу на формування духовної культури та ціннісних орієнтацій молодого покоління завжди знаходилося у центрі уваги як науковців, та і пересічних громадян. Адже умовою життєдіяльності суспільства, перспективою його розвитку є позиція і спрямованість молоді. Які цінності приймає або відкидає сучасна українська молодь, як вони поєднуються із пануючими в суспільстві протягом певного часу «батьківськими» цінностями – це одна з важливих проблем соціалізації молоді.

Студентський вік припадає переважно на період пізньої юності або ранньої дорослості. У цей час закінчується фізичне дозрівання організму, набувається та ступінь духовної зрілості, яка дозволяє самостійно вирішувати питання вибору професії, участі у виробничій праці після закінчення школи чи вузу. В юності різко активізується ціннісно-орієнтаційна діяльність. Чи йде мова про пізнання власних якостей, чи засвоєння нових знань, чи про відношення зі старшими та однолітками, юнак особливо занепокоєний їхньою оцінкою і намагається будувати свою поведінку на основі свідомо обраних або засвоєних критеріїв і норм.

Студент як особистість характеризується найбільш активним розвитком моральних і естетичних почуттів, завершенням становлення і стабілізації характеру. Особливо важливо, що це період оволодіння комплексом соціальних ролей дорослої людини: громадянських, суспільно-політичних, професійно-трудова, статево-гендерних, родинно-батьківських та інших. Із цим віком пов'язаний початок «економічної активності» людини, яким демографи розуміють включення людини в самостійну виробничу діяльність, початок трудової біографії, створення сім'ї й розв'язання проблем пов'язаних із цим фінансово-господарських проблем. У складних суспільно-економічних умовах багато студентів змушені поєднувати навчання з трудовою діяльністю, яка є для них не стільки джерелом самоствердження й самореалізації, скільки джерелом засобів існування. У студентів спостерігається, з одного боку, перетворення мотиваційної системи ціннісних орієнтацій, з іншого, - інтенсивне формування спеціальних здібностей у зв'язку з професіоналізацією [3, с. 8].

Однак студентський вік характеризується ще й тим, що потенційні можливості досягнення оптимуму розвитку моральної й інтелектуальної й фізичної сфери сповна реалізуються не кожним студентом. Це пояснюється як недостатнім розвитком у 17-19 років здатності до свідомої саморегуляції поведінки, так і прихованою ілюзією, що це триватиме «вічно», що краще життя все ще попереду, а тому небажаною омріяного можна легко досягнути. Проявом цього, зокрема, є те, що окремі студенти навчаються «від сесії до сесії», не проявляють особливої активності в навчанні, не мають потреби в самоосвіті й самовдосконаленні. Їхня увага основному зосереджується на гедоністичних захопленнях [4, с. 186-187].

У психологічній науці існує думка, що формування ціннісної структури особистості виникає саме у юнацькому віці, коли молодь починає засвоювати соціальні цінності. Цей період соціалізації як раз припадає на роки студентства, саме тому університет відіграє не малу роль у формуванні ідеалу власного розвитку.

У внутрішньому світі кожної людини існують певні цінності, які є основою їх діяльності у будь-якій сфері. Розвинуті ціннісні орієнтації молодої людини є ознакою зрілості особистості. Їх стійка та несуперечлива структура є основою для формування таких особистісних якостей, як цілісність, вірність своїм ідеалам, активність життєвої позиції.

Стрімка зміна ціннісно-нормативної системи суспільства в епоху радикальних соціальних трансформацій не могла не вплинути і на студентську молодь. Соціальна нестабільність характеризується незавершеністю системи сформованих цінностей, наявністю антагоністичних цінностей у різноманітних соціальних системах. Успішній соціалізації сприяють такі особистісні характеристики:

- здатність до зміни своїх ціннісних орієнтацій та самоекспектацій;
- вміння знаходити баланс між своїми цінностями і вимогами соціальних ролей, яку виконує особистість у суспільстві;
- орієнтація не на конкретні соціальні цінності, а на вироблене самою людиною розуміння універсальних цінностей тощо [2, с. 245].

Навчання в університеті впливає на саморозвиток особистості й формування власної моделі ціннісних орієнтацій. Через ідеї гуманістичної

принципи, була переосмислена сучасна освіта, тепер на перший план виходять цінності розвитку майбутнього фахівця. Від того, як університет організує підготовку освіченого спеціаліста, залежить наповнення мотиваційно-ціннісної професійної орієнтації в майбутньому.

Коли особистість взаємодіє із соціальним середовищем, у неї виробляється певне ставлення до матеріальних і духовних цінностей. Тому зміни освітніх систем відіграють важливу роль у формуванні мотивації до реалізації в освітньому середовищі. Освіта сприяє розвитку особистості, допомагає підняти культурний та моральний рівень, спонукає на прояв творчої активності та пошук нових ідеалів.

У деяких випадках людина може не усвідомлювати власні цінності, проте при цьому вони регулюють її поведінку та ставлення до колишнього середовища. Щоб охарактеризувати регуляцію поведінки людини, часто використовують поняття «соціальна установка» або «атитюд» [11, с. 4]. Проте вони відрізняються за своїм значенням. Установка має усвідомлений характер, а атитюд пояснюється, як усвідомлена поведінка, найбільш вербалізованого вираження цінностей, як загальних принципів стосовно певного об'єкта. Всі ці явища реалізують потреби особистості в різних соціальних ситуаціях.

Багато ціннісних особливостей обумовлені національним характером. Наприклад, студенти-американці більш екстравертовані, їх ставлення до життя більш поверхневе. Студенти-українці ж, навпаки, інтравертовані, більше схильні до самоаналізу, вдало поєднують інтелектуальність з активністю [9].

Проблема пошуку найважливіших цінностей життя є дуже важливою сьогоднішній день, бо від їх визначення залежить розвиток молоді та людини в цілому. Цінності є фундаментом поведінки людини, основою ціннісної системи, відносинами між молоддю та дорослими.

Серед професійних здібностей, якими має оволодіти студент протягом навчання у вищій школі, чи не найбільш важлива, на погляд С. Смирнова, здатність вчитися, що кардинальним чином впливає на його професійне становлення, тому що визначає його можливості в післявузівській неперервній освіті [6, с. 142]. Навчитися вчитися на сьогодні важливіше, ніж засвоїти конкретний набір знань, які швидко стають застарілими. Особливо активно в період навчання у вищій школі йде розвиток спеціальних здібностей. Студент вперше стикається з багатьма видами діяльності, що є компонентами його майбутньої професії. Тому на старших курсах необхідно приділяти особливу увагу діалоговим формам спілкування зі студентами, зокрема, в процесі виконання ними курсових та дипломних проектів, проходження практик тощо. У вищій школі треба розвивати самостійні (варто зазначити, що результатом самостійної роботи є не просто певна сума знань, умінь і навичок, а самостійність як риса особистості [3, с. 107], активні і творчі форми навчальної роботи. У вищій школі для цього набагато більше можливостей, аніж в середній, але їх треба використовувати повністю. Це і творча участь у семінарах, безпосередня участь в роботі лабораторій, участь в конкурсах студентських робіт тощо. О. Леонт'єв характеризував розвиток особистості в студентські роки з точки зору ставлення до професії так: «Юний студент приходив у вуз, вважаючи, що обрана ним з тих чи інших

мотивів майбутня справа є бажана для нього; якщо по закінченню вузу він його буде відчуття, що і він потрібний цій справі, що вона стала для нього своєю, то це і буде свідчити про його психологічну особистісну професійну спеціаліста» [4, с. 241].

У наш час все більш актуальними стають матеріальні цінності. Символом нашого часу є «виразна увага до матеріальної сторони життя». «орієнтація на успіх у житті стає однією з ведучих стратегій студентів і взагалі молоді в сучасних ринкових умовах» – такий висновок роблять українські та російські соціологи, вивчаючи зміст ціннісних орієнтацій студентської молоді. На жаль, все більше втрачають популярність духовні цінності, студенти менше цікавляться художньою самодіяльністю, творчістю, не всі люблять читати книжки.

Проте суперечливою є участь молоді у політичному житті країни. З одного боку, великий інтерес до політичних подій та явищ у суспільстві, з іншого – недостатньо реальної політичної участі та представничості політичного ціннісного рівня в структурі свідомості сучасної молоді. Це можна пояснити недосконалістю процесу політичної соціалізації сучасної молоді, коли відбувається недостатня взаємодія молодого покоління з різними процесами у політичному житті країни, тому що молодь не вірить у власні сили, також втрачена довіра до державних органів влади. Сучасний менталітет українського народу є досить неоднорідним, що є результатом впливу техногенної цивілізації та багатонаціонального складу. Цінності західної культури приніс зовсім не кращі цінності та зразки поведінки. Це дозволяє говорити про вплив маргінальності на менталітет українського народу.

Отже, формування ціннісних орієнтацій у сучасному суспільстві проявляється в одночасному впливі на особистість багатьох факторів та чинників, які часто суперечать один одному. Молодій людині, а саме її батькам дуже важко дуже важко пристосовуватись до оточуючого середовища, в якому вдома родина диктує свої правила, телебачення та Інтернет закликають до іншого, ще й однолітки нав'язують свої погляди. Тому однією з основних задач університету та всієї освітньої програми є забезпечення сприятливих умов для придбання, розвитку та вдосконалення мотиваційно-ціннісних орієнтацій молоді у професійному, міжособистісному, освітньому спрямуванні, правильна орієнтація студента з використанням етичних вихованні, соціалізації та формуванні ціннісних орієнтацій. Зміни у життєвих цінностях студентів вимагають змін у виховних процесах університету, введення нових концепцій роботи зі студентською молоддю для подальшої підготовки професіоналів своєї справи.

Бібліографічні посилання:

1. Андреева Г. М. Психология социального познания. – М.: Аспект Пресс, 2000. – 288 с.
2. Заяц М. Особливості розвитку особистості студента / Мар'яна Заяц [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.psyh.kiev.ua>
3. Кутеева В. П. Формирование познавательной активности будущих специалистов // В. П. Кутеева // Психологические проблемы формирования специалиста в вузе. Межвуз. сб. науч. труд. – Саранск, 1989. – С. 105-109.

- Леонтьев А. Н. Психологические вопросы формирования личности студента // А. Н. Леонтьев // Психология в вузе. – 2003. – № 1-2. – С. 232-241.
- Лисовский В. Г. Личность студента / Лисовский В. Г., Дмитриев А. В. – Л.: Наука, 1974. – 183 с.
- Мороз О. Г. Педагогіка і психологія вищої школи : Навч. посібник / Мороз О. Г., Пшадка О. С., Юрченко В. І. – К.: НПУ, 2003. – 267 с.
- Сколов А. В. Ценностные ориентации постсоветского гуманитарного студенчества / Соколов А. В., Щербакова И. О. // Социс. – 2003. – №1. – С. 115–124.
- Шрен М., Цілюрик О. Ціннісні орієнтації молоді в українському суспільстві на сучасному етапі / Пірен М., Цілюрик О. [Електронний ресурс] // – Режим доступу: <http://social-science.com.ua/article/648>
- Смирнов С. Д. Педагогика и психология высшего образования: от деятельности к личности / С. Д. Смирнов. – М.: Академия, 2001. – 304 с.
- Роджерс К. Свобода учиться / К. Роджерс, Дж. Фрейберг. – М.: «Смысл», 2002. – 528 с.
- Тарасенко В. Криза соціального самовизначення в Україні. До питання про соціальну ідентифікацію українського суспільства / В. Тарасенко // Віче. – 2000. – №11. – С. 58–68.
- Шерковин Ю. А. Проблема ценностных ориентации и массовые информационные процессы / Ю. А. Шерковин // Психологический журнал. – 2000. – Т.3. – № 5. – с.145–232.

УДК 379.8.035

Г. Крюкова, Н.С. Чернікова

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ПОМИЛКИ ЯК ПОЗИТИВНИЙ ДОСВІД СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

У статті розглядаються помилки як атрибут соціального досвіду особистості. Особлива увага приділяється позитивному значенню помилок у визначенні соціальної спрямованості покоління молоді.

Ключові слова: помилки, соціальний досвід, особистість, виховання, покоління.

В статье рассматриваются ошибки как атрибут социального опыта личности. Особое внимание уделяется положительному значению ошибок в определении социальной направленности поколения молодежи.

Ключевые слова: ошибки, социальный опыт, личность, воспитание, поколение.

*The article considers the error as an attribute of the social experience of the individual. Special attention is given to positive value of error in estimation of the youth generation social orientation. **Keywords:** error, social experience, personality, education, generation.*

«Дзеркало відображає вірно; воно не помиляється, бо не думає. Думати – майже завжди означає – помилятися», – писав Пауло Коельо [9]. Це висловлювання можна зрозуміти як твердження, що помиляються всі люди, і неможливо прожити життя, не зробивши жодної помилки. Уявіть собі людину, яка все знає та ніколи не помиляється. Хіба така людина може далі розвиватися? Безперечно, ні. Адже такій людині не потрібні